

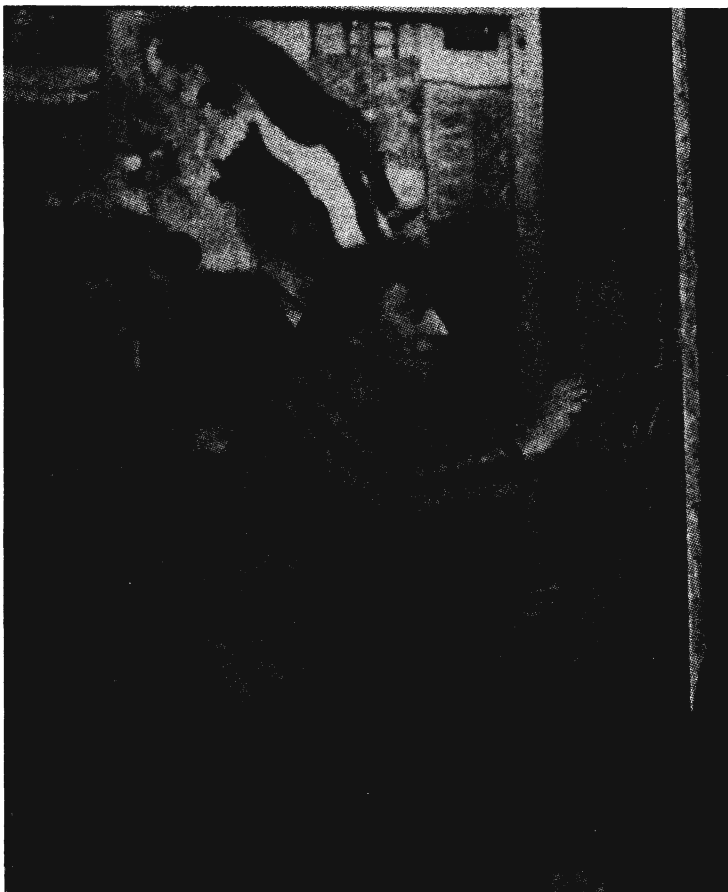
H. Patai Éva /

MARC CHAGALL PÁRIZSI MŰTERMÉBEN*

Párizs egyik romantikus kis utcájában lakik Marc Chagall, a hatodik emeleten. A falak szinte eltűnnek a hatalmas képek alatt, mintha képekből felépített szobákban járnánk, és mindenütt a domináló új szín, a furcsa, áttetsző és mégis masszív kék, kristályos és acélos egyszerre. Az egész lakást beryogja ez a kékség, lágyan és mégis éles-áthatóan. Chagall új képei... Színesebbek, fantasztikusabbak és mégis érthetőbbek az eddigieknél.

A falakon a vásznak, az asztalon vastag albumok, Chagall műveinek reprodukciói. Az első album: Biblia-illusztrációk, nyolcvan metszet, Mózes és a Királyok Könyvéhez, csak első két része a nagy műnek, négy év munkája. A második album: képek Lafontaine állatmeséihez. Száz kép,

MARC CHAGALL PÁRIZSI MŰTERMÉBEN

csupa-élet, csupa-mozgás állatok, mindenütt játékos könnyedségű rajz, de igen mély belelátás az állat lényébe. Amikor a kiadó, Ambroise Vollard közzétette, hogy Chagallt nyerte meg Lafontaine meséinek illusztrálására, a jobboldali francia művészek felháborodva kiabáltak az ellen, hogy a nagy francia nemzeti költő művéhez egy idegen, egy zsidó képeit hozzák. A kiadó „ellennyilatkozott”. Rámutatott arra, hogy Lafontaine Aesopustól merített, Aesopus viszont a Bibliából, a Bibliának pedig kétségtelenül szoros köze van a zsidósághoz, így hát nem talál Chagall vallásán semmi kivetnivalót. A dolog nem maradt ennyiben. Chagall ellenségei a parlament elé vitték a vitát, ki is volt tűzve a napirendre, amikor éppen a számos francia kormányválságok egyike következett be, s így a zűrzavarban az egészről megfeledeztek. Vollard úr, az egyik legnagyobb francia kiadó, Chagall közeli barátja, katolikus műkereskedő, milliárdos, életrajz- és önéletrajzíró, az impresszionizmus, Cézanne, Van Gogh, Renoir etc. felfedezője ma hetvenöt éves – s a jelenkor művészei közül elsősorban Chagall-lal és Picassóval foglalkozik. Chagall eddig közel 300 metszetet készített Ambroise Vollard számára a Bibliához, Lafontaine meséihez és Gogol *Holt lelkek*-jéhez. Vollard önéletrajzához is mellékelte Chagall műveiből. A kezében volt ez az autobiográfia, vaskos kötet, egy darab francia kultúra és művészettörténet, az emberek szétkapkodják. Általában, így mondja Chagall, Franciaországban semmi nem marad visszhang nélkül, ami igazán értékes művészeti szempontból, s ha a francia kissé közömbös is a külföld művészei iránt, saját tehetségeit okvetlenül felfedezi, kiemeli az ismeretlenségből. Ahhoz viszont, hogy külföldi „nagyságokat” elismerjen, világhírűség és átütő sikerek kellenek.

Harmincéves művészi jubileuma alkalmából gyűjteményes kiállítást rendezett Chagall ez évben Bruxelles-ben. A múzeum meg akart venni egy képet. Ehhez Belgiumban miniszteri jóváhagyás szükséges. Az antiszemita sajtónak sikerült annyira

* H. Patai Éva cikkét a régi *Múlt és Jövő* 1938/4-es számából elevenítjük föl abból az alkalomból, hogy a Helikon kiadó közreműködésével a mester eddig nem publikált grafikáit közöljük

befolyásolni a minisztert, hogy megtagadja a vételbe való beleegyezését. De belga műbarátok, Chagall tisztelői, megtudták a dolgot, s miután nem akartak belenyugodni, hogy a nagy művész munkáiból semmi se kerüljön közbirtokba, megvették a képet és a bruxelles-i múzeumnak ajándékozták.

Palesztinába hívják kiállítani – meséli Chagall, s a szemében kigyúl az a vágyakozó, nosztalgias fény, amely minden zsidó lelkét megfogja, ha Palesztináról esik szó, de ő nem kiállítani szeretne ott, hanem festeni, éspedig a nagy zsidó kultúr-épületeket, az egyetemet, a színházakat, a nagy gyűléstermeket bibliai tárgyú, hatalmas falfestményekkel díszíteni.

– Mint a reneszánsz nagy művészei... freskó, ez illik az országhoz. A freskó jelenti a hitet, hogy a fal örökké állni fog. Zsidóország, örök falakkal, ezt akarjuk, nem? Meglesz, valamikor... A száz metretet Gogol *Holt lelkek*-jéhez mindenesetre a tel-avivi múzeumnak ajándékoztam... egyébként a múzeumot is freskókkal kellene díszíteni. Ez az álmom Palesztinával kapcsolatban...

Tel-Aviv... a mai korra, a mai kor művészetére terelődik a szó. Beteg és szegény a mai művészet, mondja Chagall – nincs elég fiatal utánpótlás. Nem, mert a súlyos időkben hallgatnak a múzsák. Más az oka ennek. Minden tudatosítva lett. Minden analizálnak, boncolnak, megvilágítanak és agyonmagyaráznak. S ez megöli a spontánitást, az extázist, ami nélkül nincs igazi művészet. A mai húszévesek öregek, józanok, keserűek, reménytelenek. Nem bíznak sem a világban, sem a művészetben, sem önmagukban. És nem képesek elfeledkezni önmagukról és a világról, szinte újságot olvasva festenek, az egyetlen, ami magával ragadja őket, a politika. A legtehetségesebbeknél is hiány-

zik a végső nagy lendület, ami igaz művésszé tehetné őket...

– Az egész művész – magyarázza Chagall – nem töri a fejét az „izmusokon” s a saját hovatartozóságán. Egyszerűen dolgozik, magafeledten, rábízva az utókorra, hogy az megállapítsa, micsoda iskolához tartozott, vagy micsoda iskolát teremtett... Mert nem lehet akarattal új iskolát teremteni a művészetben. Hogy iskolát csinál-e egy művész, az attól függ, lesznek-e követői, akik nemcsak utánozni próbálják, hanem önálló, komoly művészek is. Az ő legnagyobb elégtétele, hogy a most felnőtt fiatal generáció semmi problematikusát nem lát az ő képeiben. Megérti azokat, magyarázatok nélkül is. Hiába a motívumok furcsa logikátlansága, szürrealizmusa, a mai fiatalság érzi, hogy éppen ez a reális, a megfogható kisugárzása belső világunknak, érzéseinknek, gondolatainknak, vágyainknak. A festőnek nem szabad takarékoskodni önmagával. Egész lelkét, egész életét kell az ecseten át a vászonra vinnie, egyetlen hamis, akart szín nélkül, feltétlen, alázatos őszinteséggel megfesteni mindent úgy, ahogyan érzi és látja.

A külső logika közömbös, csak a belső logika fontos... és valóban, Chagall legszebb békeidőben szitává lőtt embereket festett, amint csukott szemmel sétálnak a háztetőn. És most, amikor a gázháború rémének előrevetett árnyéka ül a lelkeken, szerelmeseket fest, virágok között, szelíd állatokat és jóságosan kék eget.

A művész sokszor próféta... állok a kép előtt, nézem a mosolygó emberpárt, a béke atmoszféráját kilehelő virágokat és a biztató, vigasztaló kékséget. S egy rövid, gyors, hangtalan kis imát küldök fölfelé: Egek Ura, add, hogy ez a jóslat igaz legyen...

